

Demiurg - je to „mýtus“? / Subjekt - jako „demiurg“?

Aristotelés kritizoval a odmítal Platónovo učení o „ideách“ z několika stran resp. v několika bodech. Dvě námitky jsou pro něho rozhodující: jedna je logická (beztvarý tok je nesmysl), druhá kritizuje MYTHOS ve jménu LOGU. Je však myšlenka demiurga nutně mytická? Nemůže být pochopena a interpretována nemyticky? Jestliže se Patočka kdysi pokoušel reinterpretovat platónské „ideje“ jako „negativní jsoucna“ resp. „ne-jeoucna“, ačkoli právě u Platóna mají charakter „pravých jsoucen“, pravých skutečností, je zajisté možno se pokusit rovněž o reinterpretaci myšlenky „demiurga“. Zatímco křesťanská recepce Platóna a platonismu pochopila demiurga jak Boha-Stvořitele, můžeme se my dnes – po onom pozoruhodném vynálezu „subjektu“ v novém smyslu – pokusit interpretovat demiurga jako aktivní „subjekt“, který není naprosto determinován, nýbrž v něčem může iniciativně přijít (přicházet) i s něčím novým (ať už relativně novým, tj. novým vzhledem k určitým daným okolnostem, nebo zcela novým, tj. světově novým). Dokonce mám za to, že taková reinterpretace dobře odpovídá Platónovu hodnocení mýtů: Platón měl zřejmě za to – na rozdíl od většiny presokratiků – že narativita nemusí být v rozporu s LOGEM (a logikou), ale že někdy může provizorně posloužit k vyjádření myšlenky, pro kterou nemá filosof pohotově vhodné pojmové prostředky. To pak umožní jít v duchu LOGU dál, aniž bychom se nutně museli v postupu zastavit, dokud si vhodnější pojmové prostředky nějak nezjednáme či nevytvoříme. Jsem proto přesvědčen, že myšlenka „demiurga“, jak je nám známa z dialogu „Timaios“, může být po mnoha staletích (vlastně po půl třetím tisíciletí) právem reinterpretována tak, že je každý subjekt (vždy na příslušné úrovni a s příslušným ohledem ke komplikovanosti jak situace, tak jeho vnější strukturovanosti, tj. zorganizovanosti) může být pojat jako jeden z nesčetného množství „demiurgů“.

(Písek, 071013-2.)